

Tisvilde Kro

Af Mogens Tving Jensen

Den gamle kro. Foto fra omkring århundredskiftet

Da Hexe red til Fest i Nattens Stund
og Sønnen Bondens øje tynged,
holdt vi ved St. Helene Fest
og følte os i Sagnets Aand forynged.

Men og Naturen kræver sin Ret.
Da hvilte vi saa trygt i bløde Senge
og Morgenstunden fandt os frisk i Sind,
mens Solen skinner over Vang og Vænge.

Således digter en taknemlig gæst i Tisvilde Kro's gæstebog, St. Hansdag 1888. Gammel ombygget ejendom, men kun to år gammel som kro, var den allerede et kendt udflugtsmål og opholdssted. Samtidens notabiliteter har prentet deres navne og stilling i den fremlagte gæstebog, men som det fremgår af små tilskrifter i form af vers eller

Vejby-Tibirke årbog 1983

lovprisninger sammen med personens navn, var det ikke første gang, disse personer aflagde Tisvilde et besøg.

Spørgsmålet er så: Hvor opholdt de sig, når der ikke var nogen kro eller herberg?

Svaret må være: På Tisvildes gårde og navnlig den gamle Fogedgård midt i Tisvilde by.

Gennem mange år havde disse gårde gæstfrit åbnet deres døre for de besøgende. Mad, drikke og selvfølgelig natlogi for en rimelig erkendtlighed var, hvad der kunne bydes på, og dette var for gæsterne tilfredsstillende.

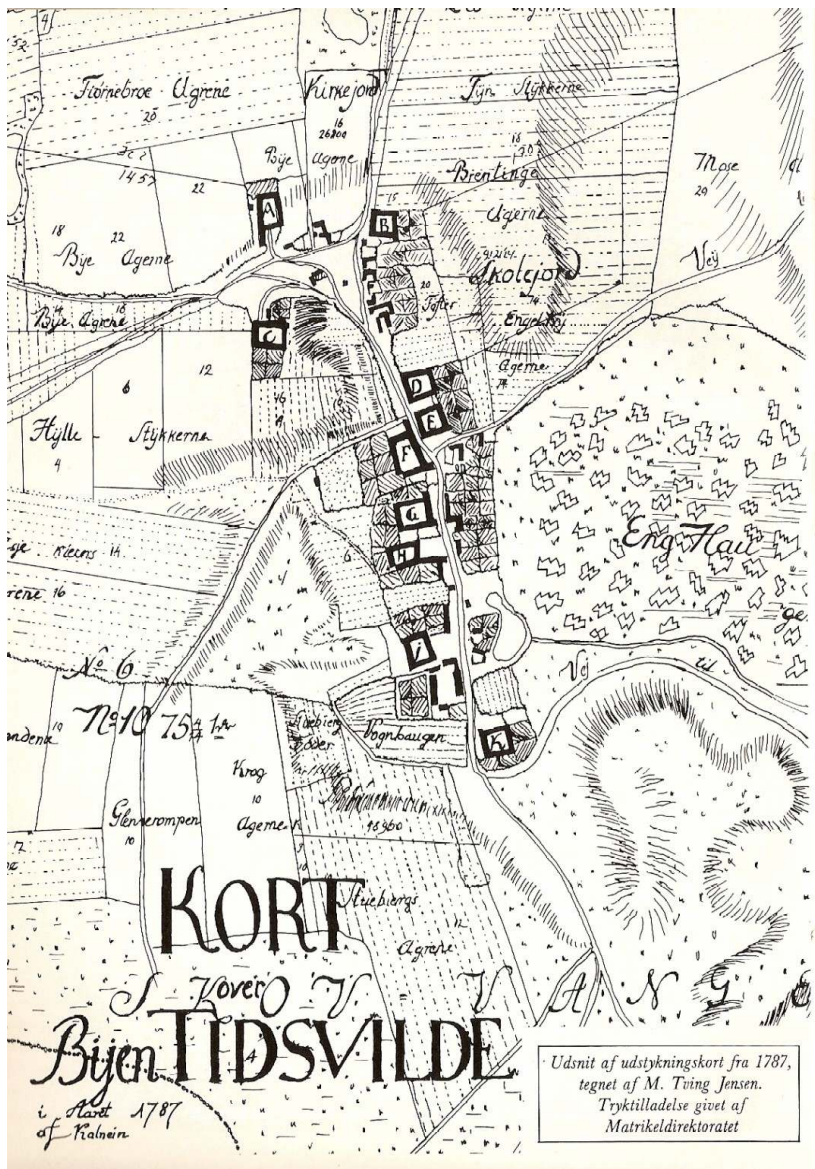
Men da gæsternes antal stadig steg, var grundlaget for en kro skabt. Tisvilde var et besøg værd. - Gennem århundreder var folk fra fjern og nær strømmet til det sted, hvor sundhed kunne hentes, bekendtskaber stiftes og penge omsættes.

Hvornår. den stærke tilstrømning til helligområdet tager sin begyndelse, og hvorfor det sker, vides ikke. Men kendsgerningen er, at i 1400-tallet bygges et forholdsvis stort kapel (7,5 m bredt X mindst 17,5 m langt) på det område, der i dag kaldes Helene Grav. Til dette helgenkapel har strømmen af lidende og andagtsøgende uden tvivl været stor, og samtidig en økonomisk gevinst for kirken. Ved reformationens indførelse besegles kapellets skæbne.

Den papistiske helgendyrkelse, der her var foregået, afskaffedes bedst ved nedrivning af kapellet, mente de reformerte. Nedrivningen og bortfjernelse af det nedrevne var effektivt. 100 år senere skriver Ole Worm i skildringen af Kilderejsen til Tisvilde i 1647: »Der vi kom til det sted, som de sagde, at St. Helena var begravet, og hendes kapel havde stået - kunne jeg ikke, skønt jeg gennemsnøgte området - se nogle ruiner af eller andet, hvoraf jeg kunne slutte, at der havde stået noget kapel.«

Men skønt der fra kirkens side var gjort energisk indsats for at forbyde Helenekulten, lykkedes det ikke. Første skriftlige beretning om kilden og samtidig et landemodforbud er dateret 1617. På trods af forbud mod dyrkelse af St. Helene, strømmede folk stadig til stedet, og på intet tidspunkt var interessen for lokaliteten forsvundet. Årsagen til interessen skyldtes til dels kongelig bevågenhed, plus stadige

Vejby-Tibirke årbog 1983

Vejby-Tibirke årbog 1983

rygter om undere, der skete ved kilde og grav. Christian den Fjerdes besøg og benyttelse af kildens vand, var garant for, at stedet var et besøg værd.

Christian den Fjerde besøgte rimeligvis ofte kilden, og for at kunne opholde sig der standsmæssigt, lod han bygge et hus badstue - i Tisvilde by (lokaliteten ukendt). Dette hus stillede kongen til rådighed for fornemme folk og standspersoner, når han ikke selv benyttede det. Her er det første vidnesbyrd om et overnatningssted eller herberg i Tisvilde.

Om dette sted skriver Ole Worm i Kilderejsen: »Den 7. juli 1647 kørte vi fra København kl. 6 om Morgenen, kl. 11 var vi i Frederiksborg - bedede i Kroen og fortsatte derfra kl. 1 ad Kongens Vej til Tisvilde, som vi nåede ved femtiden. Tisvilde har 10 gårde, beboet af fattige folk, som det ikke er godt at logere hos, men bondefogeden skaffede os adgang til Kongens Hus, hvor en gammel kvinde, Anna, hjalp os til rette.«

Hvor mange år Kongens hus eller badstue eksisterede, vides ikke, men logibehovet må have været stort de hellige dage, hvor kildens kraft var størst. Hvor stort besøgstallet har været, giver kilderegnskaberne fra 1666-1782 et klart billede af. Da sygdom ikke kender til personanseelse, måtte behovet for standsmæssigt ophold dækkes. De formuende måtte uden tvivl søge logi og forplejning hos de rigeste bønder (fogeden) eller omegnens præster. De fattige kunne lettere finde sig til rette under primitive forhold. Behovet for en kro i Tisvilde, syntes at være til stede, ihvertfald følte de fastboende og byens foged sig meget »ulejligen og plaget« af den mængde, der søgte husly og bevarthning.

I Fogedgaardens arkiv opbevaredes ansøgninger og svarskrivelser om krobevillinger, den ældste ikke daterede ansøgning skriver sig uden tvivl fra 1723, idet der i en senere Bevillingsconfirmation henvises til et privilegium af 12. april 1723.

Denne ældste ansøgning lyder således:

Allerunderdanigst P.M.

Allernaadigste Konge!

Da der i de forrige Aaringer af Blokken ved Helenæ Kilde beliggende ved Tiisvilde Bye i Tibirke Sogn Holdboe Herred

og Cronborg Amt har været indsamlet aarligt over 200 Rdl. som nu i nogle Aar er aftaget til 130 Rdl. af den Aarsag, at de mange Reisende fra langt bortliggende Steder her i Landet samt fra Fyhn, Falster, Lolland og Møen item fra Schaa-ne savne et Kroe- og Herbergere Huus, hvor de kunde søge den fornødne Bequemmelighed og Pleje, især for deres medbringende Syge og elendige Medmennesker.

Til den Ende ansøges allerunderdanigst om at maatte allernaadigst forundes et Privilegium på et Kroehold i Tiisvilde Bye, paa det at disse fra langt bortliggende Steder reisende og ælendige Mennesker kunde henlogeres og have et vist Opholds Sted, og de indsamlede Penge, som uddeeles aarliggen til Kirken, Skolen og Herredets Fattige ikke tildeeles skulde aftage men igien vokse og tiltage for fremdeles og anvendes til gudelig Brug og flere fattiges Underholdning. Og kunde tillige samme Kroehold fornødiges for den her ved Flyve Sandet og Sandarbejdet værende Comandoe som i Mangel deraf ofte er i Forlegenhed for at faae det fornødne til Livs Ophold og Føde; Jeg for min

Deel er især meget ulejliget og plaget, saavel af Comandoen som Kilde Folkene; thi som ieg har en romelig gaard, henvender den størst!" Mængde sig til mig om at faae Huusleje og andre Nødtørftigheder til Livets Ophold, hvilket sidste ieg ikke har Evne at Bortskienke til den paaatrængende Mængde, som i mangel af V and, naar Kilden udtømmes opholder den Rejsende Dag og Nat, og at tage Betaling derfor tør ieg ikke heller vove af Frygt for at blive underkastet Tiltale for Ulovlig Kroehold; den liden Fordeel som ved saadant Privilegium kunde erhverves, er vel ikke af nogen Vigtighed, men dog at betragte som forekommende et aarligt Tab, der hidtil har trykket mig.

Denne bevillingsansøgning til oprettelse af en kro, skrevet af sognefoged Hans Nielsen i Tisvilde, blev givet, hvilket fremgår af en fornyelse af en ansøgt krobevilling, dateret Frederichsberg 7. Jan. 1737. Ansøgeren var nu Hans Nielsens søn Niels Hansen. Selve ansøgningen findes ikke, men den kongelige bevilling i afskrift ligger sammen med førnævnte ansøgning fra » 1723« i Fogedgaardens arkiv.

Bevillingen lyder således:

Vejby-Tibirke årbog 1983

Vi Frederiks den Femte af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge ect., etc.

Gjøre alle Vitterligt at som hos os er givet Allerunderdanigste Ansøgning om Vores Allernaadigste Confirmation paa efterskrevne Bevilling, Lydende Ord til andet som følger. Vi Christian den Siette, af Guds Naade ect., ect... Gjøre alle Vitterligt, at vi efter Allerunderdanigst givede Ansøgning Allernaadigst haver bevilget og tilladt, at Niels Hansen maae indtil videre, udi det hannem den 20de Septbr. 1735 tilskødede Huus Beliggende udi Tibirke Sogn Tiisvilde-Bye under det Cronborgske Rytter-District holde et Kroe eller Vertshuus, og de Rejsende saavel som andre med behovende Logementer samt Spiise- og Drikke Vahre til Nødtørftighed og for en Billig Betaling sammesteds Betiene, saa og selv derved Stadig til Vareholdets fornødenhed lade brygge det 011 og brænde det Brændeviin, som der kan udtappes paa lige maade, som det Stædets forrige beboere ved Vores Højsalige Hr. Faders Allernaadigste Priveligium af 2. April 1723 har været bevilget, imod at han deraf svarer udi Vores Cronborgske-Districts Rytter-Cassa den sædvanlig Afgift Aarlig Seks Rigsdaler. I det øvrige haver han benemte Kroehold stedse at holde i forsvarlig Stand vedlige, og sig dermed udi alle Maader efter Loven samt de om Kroehold Allernaadigst udgangne Forordninger at rette og forholde, saa at Kroet ikke til noget Fylderi og Tiidsspilde for Bonden eller andre vorde misbrugt, saafremt dette Priveligium ikke ellers derved skal være forbrudt og aldeles ophævet. Forkyndes alle og enhver herimod eftersom foreskrevet staar at for (ulæseligt) eller udi nogen maade Forfang at gjøre under vor Højeste Naade. Givet paa vores Slot Friderichsberg 7den Janu. 1737.

Under Vores Konge!. Haand og Segl
Christian

H.T.v. Holstein, P.I. Bornemann
P. Mule

På samme bevillingsdokument fra 1737 skrives også den 10 år senere fornyede kongelige godkendelse af bevillingen samt Birketingets konfirmation af samme.

Saa ville vi samme som foreskrevet staar udi alle dets ord, Puncter og Clausuler Allernaadigst have Confermeret og Stedfæst ligesom Vi det hermed Confermerer og Stedfæ-

Vejby-Tibirke årbog 1983

ster, hvor efter de Vedkommende sig Allerunderdanigst
haver at rette. Givet paa Vort Slot Frederichsberg den 2den
Juni 1747.

Under Vores Kong!. Haånd og Segl

Frederich R

(Segl)

(underskrevet med tre ulæselige navne
under seglet)/P. Mule

Confirmations Bevilling for

Niels Hansen at maae udi Tisvilde Bye under det Cron-
borgske Destrict, holde et Kroe eller Vertshuus indtil vide-
re.

Allerunderdanigste læst paa Cronborg Rytterdestricts Bir-
keting Mandagen den 6. November 1747.

(underskrifter ulæselige)

Foged og kromand Niels Hansen beværtede så, på bedste måde, fra 1737 og et ukendt antal år frem, de til bekæmpelsen af sandflugten udkommanderede personer plus den lokale befolkning. Men - på de store kildesøgningsdage havde kroen nok det helt store rykind. Mange mennesker skulle bespises, og atter andre, med medbragt madkurv, uden trang til at sove sundhedssøvn på Helene Grav, henvendte sig på kroen for at få natlogi. På indlogeringsområdet fungerede kroen nok som en art formidler. Kroen indlogerede de gæster, den kunne rumme, resten anviste den plads til i andre gårde i den endnu ikke udstykkede Tisvilde by.

Hvor længe kroen fungerede og hvornår den officielt blev nedlagt og hvorfor? vides ikke! Der gives ganske vist en grund i følgende skrivelse fra Fogedgårdens Arkiv, dateret 12. februar 1818.

Hvem der har skrevet denne ansøgning til Det Kongelige Rentekammer vides ikke - der mangler underskrift.

18. Febr. 1818

Birkedommeren paa Kronborg Destrict (Hunie) har ved hoslage Skr. af 6 No: tilstillet mig medfølgende allerund: Ansøgning med Bilag, hvormed Destrictskommissæren ved Kystpolitiet og Strandfoged Ole Nielsen i Tidsvilde anholder om Privelegium paa Krohold og Gjestgiverie i bemeldte

Vejby-Tibirke årbog 1983

Tidsvilde.

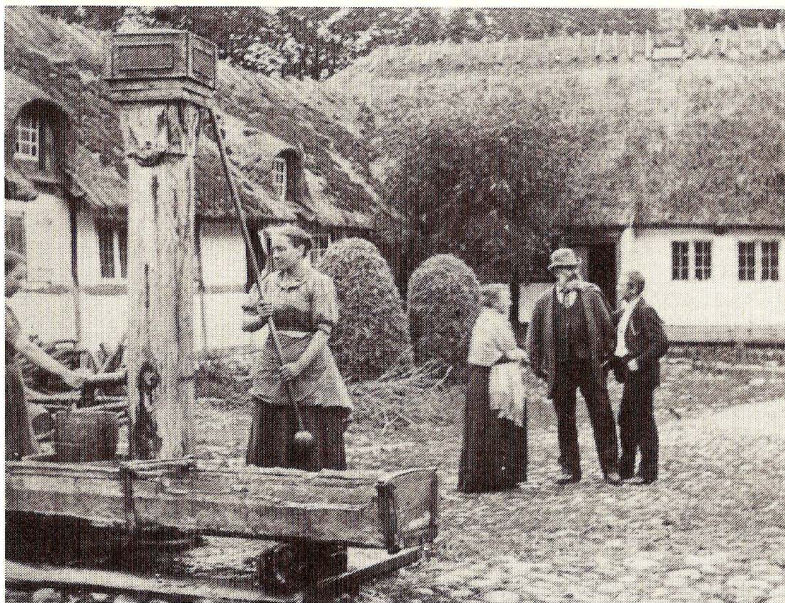
I ældre Tider har der været Kroe i Tidsvilde og hvortil Anledning var Arbejderne med Sandflugtens Dæmpning, Søgning til Helene Kilde og Fiskeleiet som er beliggende paa Byens Grund! men en Sandfoged Niels Hansen som tillige var Kromand fik Kroholdet forflyttet til Ramløse, for derved at hjælpe sin Svigersøn og Datter til Levebrød, hvor det for nogle Aar siden, ogsaa er nedlagt. - At anbefale Kroehold paa Landet hvor man engang er bleven af dermed, og hvor det ikke for Vejfarende er uomgængelig nødvendig, gjør jeg meget ugerne skjøndt jeg kjender Supplikantens Egenskaber og er overbevist om at de gode Vidnesbyrd 30m ere ham meddelte fuldkommen svare til Sandhed ligesom jeg heller ikke kan nægte at i Kildetiden var et Gjæstgiverie i Tidsvilde gavnligt og at det maaske var bedre for Fiskeleiets Beboere at have et bestemt Kroe at hente Brændevin fra end de mange Smugkroer de nu søge men hvorvidt nu de anførte Omstændigheder bør bevirke Ansøgningens Bønhørelse, maa jeg ærb. henstille til det Kongl. Rentekammers gunstige Bedømmelse

Spørgsmålet om den angivne grund i ovenstående ansøgning - hjælp til Svigersøn - var den egentlige årsag til nedlæggelse af kroen, for også andre årsager kan have medvirket til, at Niels Hansen opgav som kromand.

Sandflugten var nedkæmpet ca. 1735 og dermed var mange af de mennesker, der havde medvirket i dette kæmpemæssige redningsarbejde rejst, og dermed forsvandt en del af det økonomiske grundlag for kroens fortsatte eksistens.

En anden for kroen negativt virkende årsag kan være det muligt svigtende besøgstal på Kildefestdagene. I Kildeblokkens regnskab fra 1767-1773 kan konstateres en væsentlig nedgang i de indkomne beløb.

Den ovenfor gengivne ansøgning fik ikke Det Kongelige Rentekammers godkendelse. Distriktskommissær og strandfoged Ole Nielsen forsøgte flere gange at blive kromand. I en af sine ansøgninger henviste han bl.a. til ærefulde opgaver, han havde løst i krigen 1807-1814.

H.P. Nielsen (med hat) og forf. A. Svedstrup

Men hans ihærdige arbejde og mange ansøgninger for at få gen-etableret kro i Tisvilde var forgæves.

Kro blev det ikke til i Foged Ole Nielsens tid, men stadig fungerede Fogedgården nok som herberg for de rejsende, der kom til Tisvilde.

Ole Nielsen og senere hans søn Niels Olsen, som overtog Fogedgården i 1830, skrinlagde tanken om krohold, men muligvis var det i en af disse to ejeres tid, at der i en af Fogedgårdens længer etableredes en form for købmandshandel. Denne lille landhandel havde nok, op til omkring århundredskiftet, hvor den ophørte, kunnet dække det behov for dagligvarer, der eksisterede hos den lokale befolkning.

Efter Niels Olsens død i 1873 overtages gården af sønnen, litograph og maler Hans Peter Nielsen. Dette ejerskifte blev nok ikke Fogedgården til gavn, set ud fra et landbrugsmæssigt synspunkt.

H.P. Nielsen var ikke agrar - han, kunstneren og bohemen, formåede og at gøre den gamle gård levende. Under sit mangeårige ophold

Vejby-Tibirke årbog 1983

i København og specielt gennem sin elevtid på Kunstakademiet havde han lært mange kunstnere at kende, både malende og skrivende. Disse kunstner venner slog ikke hånden af en overløber; de gæstede vennen og den gamle gård,

så tit lejlighed bød sig. Dette gæstevenskab medførte i løbet af få år, at flere og flere mennesker gennem de positive udsagn, som de hørte om den charmerende egn, fik lyst til at besøge området.

Grundlaget var nu skabt for en fornyet bevillingsansøgning om kro i Tisvilde. Ansøgningen om krobevilling søgtes ikke denne gang af fogeden H.P. Nielsen til dennes gård - men af en yngre broder, Johan Nielsen.

I 1885 købte Johan Nielsen en ældre ejendom i Tisvilde by.

Kunstmalerne Dahl og Knud Larsen med familier på Fogedgården

Vejby-Tibirke årbog 1983

Kort forinden var han blevet gift i Fru Kirke i København med Johanne Bothilde, datter af skomagermester Poulsen i København. Ideen bag huskøbet var naturligt nok en bolig for de to unge - men også nok en ide om at udnytte denne bolig forretningsmæssigt. Derfor ansøgte om krobevilling. Den ansøgte bevilling blev givet samme år og med dette kort på hånden, blev der travlhed for de nygifte. Det gamle hus skulle renoveres, værelser indrettes og møbleres, køkkenet skulle fungere, bestik m.m. skulle indkøbes.

Foråret 1886 var kroen en realitet. Den kunne modtage de første gæster, og de kom.

Johan Nielsen og hustru var værtsfolk, og megen ros fik de, hvilket gæsteboligen meget tydeligt fortæller. God mad, godt logi, og et hyggeligt og rart værtspar.

Det var prominente personer, der ferierede på kroen. Kroferie var endnu på dette tidspunkt et ukendt begreb for den almindelige arbejdende befolkning.

Men også endagsturister faldt ind. Navnlig var det studerende på fod- eller bicycletur i Nordsjælland eller små militærenheder fra det nærliggende skydeterræn ved Melby, hvor der sommeren igennem afholdtes fægtningsskydninger.

En helt speciel type krogæster var kunstnerne. Af disse slog enkelte sig ned for længere tid, fra sommerens begyndelse til hen i oktober. Andre kunstnerkolleger kun for få dage - troligt nok gjaldt besøget kammeraterne og ved selvsyn at se den motivverden, vennerne levede i, og som de fæstnede på lærredet.

Tisvildeegnen var ingenlunde ukendt for disse unge malere. P.C. Skovgård, Lundby og Sonne havde allerede et lille halvt hundrede år før, gennem deres malerier, gjort opmærksom på den sagnrige egn. Gæstebogen fortæller nok, om hvem der indlogerede sig på kroen og selve tidspunktet, men egentlig beskrivelse af stedet Tisvilde omkr. 1880-1890, samt en skildring af de mennesker, der boede her, fås ikke ved gennemlæsning af gæstebogen. Her kommer en af de gæster, der hyppigt besøgte Tisvilde os til hjælp. »Politikkens« redaktør Henrik Cavling skrev i 1888 en stemningsfyldt beretning om en Set. Hansnat ved Helene Kilde. Denne artikel blev gengivet i sin helhed i Vejby-Tibirke Selskabets Årbog 1967-68.

Agnete Schönberg

14 August. 88.

Edw. Pitt Lauder 15/8. 88.
J. Bondsted.

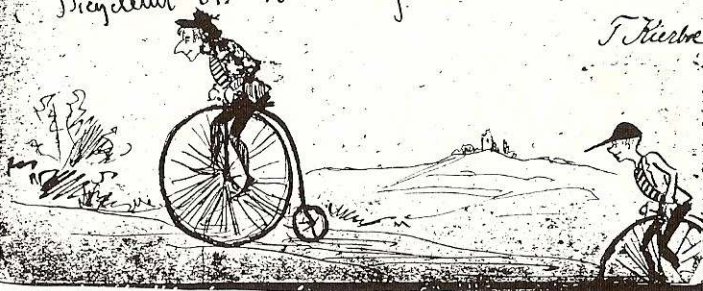
Gretham

Capitainerne & K. Ege af Kibbenæs og H. H. af Hainæs
med Familie have betragt dette indbud af Hefrens sig udmar.
ket vel opportunt og de vil af sig selv efter

2/ Truels Kierboe og Alexander Gredstrup paa
Bicykletur 15-16-17 Aug. 1898

T Kierbo

Cecilie Andersen
Sommeren 1891.

" Hans Nikolaj Knudsen her, som
aldrig befandt sig mere vel her.
Sept. Okt. 1891.

M. Th. Kildén 16 Juni til 24 Okt. 91

Knut Larsen
Sommeren 1891.

Hans Dall Okt. 1891
har købt det velling vilkårlig her

En kunstnerside

Vejby-Tibirke årbog 1983

Men ikke blot gæsterne, de ferierende, havde laet øjnene op for stedets særpræg; også den lokale befolkning så nu det gammelkendte område i et andet perspektiv.

En flittig skribent, folketingsmand og lokalhistoriker Lars Larsen, født i Vejby 1839, skrev i en avisartikel Frb. Amts Avis? (ca. 1910?) »Badeliv i Tisvilde« bl.a. »1 min ungdom var der i Tisvildeegnen hverken Feriegæster eller Badeliv. AfKøbenhavneme var Tisvilde betragtet som et øde sted, hvor der kun var

Flyvesand, Lyng og Marehalm. Jeg erindrer at Dagbladets Redaktør, den senere Kammerherre Bille, der var svoger med

Præsten i Vejby, var en Tur derude, og han skreven Artikel i Dagbladet, hvori han fraraadede at tage derud. Jeg erindrer, at han skrev: »Skrækkeligt lyder Vindens Hysten og Larmen af de mægtige Bølger, som Kattegat vælter mod Kysten, og Jordsmonnet bestaar af Flyvesand, dækket med Lyng og Marehalm.« Artiklen sluttede med Sætningen: »At tage til Tisvilde er kun Tidsspilde.«

Holger Drachmann skrev saa en Del Aar derefter: »Nu har jeg skuet saa mangen Egn, med Søer og mægtige Skove, men ingen saa skøn som Tisvilde Hegn, ved Kattegats brusende Vove.«

Da Bladet »Politikken« var startet, kom dets nuværende Chefredaktør, Henrik Cavling, til mig og bad mig være lidt Vejleder i Tisvildeegnen. Jeg fulgte saa med, og vi besøgte en original Bonde, Lars Andersen, Tisvilde.

Han besad et nydeligt gammeldags Bondehjem, med de blanke Messingskruer paa Kakkellovnen, Inskription paa Panelet for Bordenden, et af de gammeldags udskaarne Bordendskabe, Senge med Omhæng i Stuen og et stort hvidskuret Egetræsbord, der skinnede af Properhed. Her var endnu den gammeldags Gæstfrihed i Tisvilde, som Hostrup skildrer. »Aldrig der spørges om hvem eller hvad, Bordet skal dækkes med Øl og med Mad,« naar der kommer Fremmede, og da Cavling og jeg kom ind i Stuen, siger Lars Andersen til Konen, Kistine:

»Du skal sætte Mad paa Bordet.« Og saa blev der dækket op og der kom et vældigt Sulefad frem, som de gamle Gaardmandskoner var Mestre i at skabe.

Vejby-Tibirke årbog 1983

Lars Andersen satte sig for Bordenden og siger saa til mig, der sad øverst paa Langbænken: »Du skal skære dig noget af Sulet, Lars Larsen, og sig til den Anden der, at han skær sig noget med.«

Denne lille Episode kunde Cavling huske mange Aar efter, da jeg talte med ham. Han skrev meget rosende om Tisvilde, og nu opdagede Kunstnerne Egnen og begyndte at komme derud.

Viggo Johansen var en af de første, endvidere Julius Pauls en, Hans Nikolaj Hansen, Joachim Skovgaard, Achen m.fl. desuden Skuespillere og Digtere.

Der opstod snart et godt, ja næsten familiært Forhold imellem Kunstnere og Befolkningen, der betragtede de Fremmede næsten som Gæster.

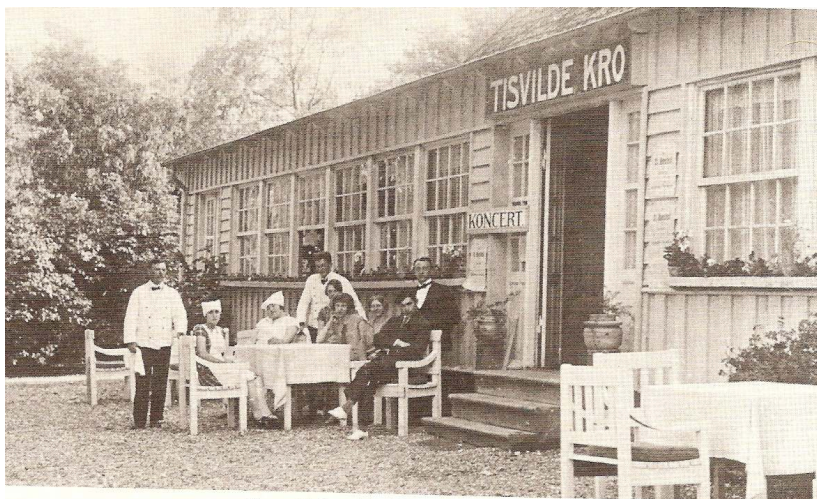
Holger Drachmanns Sætning kunde her godt anvendes.

»Er kun din Hu imod os Smaafolk god,
saa ved du paa Forhaand min Mening,
saa vil jeg lægge min Haand i din,
og saa kan vi to være Lige,
selvom Du kender en Fisk på Latin
og jeg kun en strandlig Pige.«

Tisvilde Kro 1894-1980

I 1894, efter næsten 10 år som krovært, stod Johan Nielsen i den situation, at han skulle vælge mellem to livsstillinger, tjenestemandsstillingen som strandfoged eller kromand i Tisvilde. Han valgte slægtens gamle hverv, strandfogedstillingen og som følge deraf måtte han sælge kroen.

Den nye ejer Sivert Møller overtog kroen omkring årsskiftet 1894. Hvordan kroen fungerede og hvilket publikum der betjentes i Sivert Møllers periode vides ikke, den gamle gæstebog benyttedes ikke efter ejerskiftet. Gennem annoncer i dagbladene gjorde værten dog opmærksom på kroens eksistens og anbefalede sig på det bedste. En

Personalet foran Tisvilde Kro. Foto fra ca. 1930

af de sidste annoncer han indrykkede i Frb. Amts Avis var vedrørende en kildefest den 29. juni 1902 - her lokkedes med forskellige forlystelser og bal til kl. 2.

Tisvilde Kro brændte først på året i 1903, men oprydning og genopbygning iværksattes umiddelbart efter branden, det var dog ikke Sivert Møller, der stod for opførelsen, men - den nye ejer L. C. Kielberg. Denne kunne den 2. feb. 1904 skænke i glassene og byde velkommen til en moderne kro.

Kielberg var vært på kroen frem til 1917 og som tidligere var det sommersæsonen, der satsedes mest på, men i vinterhalvåret kunne kroen udlejes til møder og foreningsarrangementer, og krostuen var altid åben for tørstende gæster.

Sidste ejer af kroen, Louis Sleipner, gennemførte i perioden, fra overtagelsesdagen 31. maj 1947, til hans død i 1976, meget store om- og tilbygninger, således at kroen fungerede perfekt, både som logi og madsted.

Krostuen lod Louis Sleipner male og dekorere i gammel stil, blandt de større dekorationer var kroens stamtræ. På dette stamtræ var skrevet kroens ejere fra genåbningen i 1904, ved træets rod L. C. Kielberg 1904-1917. G. Sexaver 1917-1920. P. S. (Sylvander) Peter-

Vejby-Tibirke årbog 1983

sen 1920-1926. Viggo Andersen 1926-1930. Chr. Hansen 1930-1934. Chr. Asmussen 1934-1947 og i træets top Louis Sleipner 1947.

Efter Louis Sleipners død i 1976, videreførte hans hustru kroen frem til 1980. Jette Sleipner ønskede nu at afhænde kroen, men med de store investeringer og moderniseringer, der var foretaget og tidernes økonomiske ugunst, viste det sig umuligt at videreføre Tisvilde Kro.

Kroen købtes af ejendomsfirmaet Bent Moestrup Huse A/S, som omdannede selve kroen til beboelseslejligheder, samt opdelte parcel-len i grunde, hvorpå opførtes enfamiliehuse.

Tisvilde Kro er i dag, af navn og gavn, forsvundet og med bygningens ændring forsvandt også det, af digteren Seedorff, til Tisvilde Kro formulerede vers - malet på krostuens væg.

Vi standsede op ved Tisvilde Kro
under Høstens guldne Grene
og styrked os klogt ved en iskold Dram
til et Kildebesøg ved Helene

Tisvilde Kro som jeg husker den

Af Hans Nielsen

Den første svage Erindring om Kroen har jeg fra Sommeren 1918. Jeg har været næsten 4 Aar gammel. Jeg var sammen med mine Forældre oppe i Krogaarden, og der stod to Mand oppe paa Taget af Rejsestalden og raabte en hel Masse. Hvad det var, vidste jeg ikke, men jeg har senere faaet at vide, at det var Lærer N. P. Skousen, der læste Krigstelegrammer op, som var indtelefoneret til Centralen under I Verdenskrig.

I Midten af Tyverne var der en Krovært, der hed Sylvander, og han var noget for sig selv. Han havde et Aar arrangeret Midsommerfest med St. Hansbaal, som brændte i flere Dage, saa til sidst maatte de Omkringboende have fat i Øvrigheden for at faa det slukket. Han ville bevise, at der ikke var Ild i det, saa han rullede sig i det tilsyneladende udbrændte Baal, saa Ild og Gnister føg omkring ham; men det blev da slukket.

Jeg var kun en stor Dreng i Sylvanders Kroværtsperiode, saa jeg maatte pænt staa udenfor og høre paa Musikken, naar der var Bal. Paa Kroen begyndte de at holde noget, de kaldte Soiree-Baller, saa der var Musik hver Aften hele Sommeren. En Gang var vi Børn kommet i første Parket. Der var kommet et tredie Rangs Skuespiller-selskab, som skulle opføre »Elverhøj« i Krohaven. Scenen var indhegnet med Sækkelærred, for at Udenforstaaende ikke skulle kunne se. Men vi Børn fandt paa Raad. I Nabohaven stod der et stort Træ, hvori Cykelbarberen havde lavet et Lysthus, saa der kravlede vi Børn op, saa vi havde fri Udsigt til Scenen. Men pludselig stod Christian den Fjerde med Klap for Øjet og Sabel og ville jage os væk. Imidlertid optraadte Naboen, kaldet Tække-Peter, paa Scenen og da han knyttede Hænderne og gik til Angreb, maatte Chr. IV trække sig tilbage, og vi kunne se Forestillingen til Ende.

Tisvilde Kro ca. 1910

I Slutningen af Tyverne kom der en Vært, der hed Chr. Hansen. Han havde haft Gilleleje Kro og Badehotel, men var »gaaet ned med den«, og da jeg blev konfirmeret i 1929, kunne Tisvilde Kro ca. 1910 jeg faa Lov til at gaa til Bal, naar der var noget paa Kroen. Om Vinteren var det ikke saa ofte men om Sommeren hver Aften fra St. Hans til først i August. Men det rakte Pengene ikke til den Gang, selvom det var andre Priser end i Dag. 4-5 øre for en 01 og ligesaa for »en lille Sort«, men da man kun tjente 30 kr. om Maaneden til at begynde med, stod det ene jo i Forhold til det andet. Og hvem var det saa, man gik til Bal og dansede med? Jo, det var Landliggernes Husassistenter. Dengang havde de jo Raad til at holde Husassistent. Det er der ikke mange, der har i dag.

Krovært Chr. Hansen havde en Tjener, der hed Carl Tjørnelund, og om Vinteren kunde man gaa paa Kroen og faa et slag Whist, hvis man kunde blive 4- Mand. Jeg kunde godt lide Carl Tjørnelund. Han havde kun en Fejl. Hvis en Mand havde faaet lidt for meget, kunde han finde paa at skrive en extra Øl paa Regningen.

I Trediverne kom der en Vært, der hed Chr. Asmussen. Han var en god Vært og samtidig en slags Sjælesørger for Folk. Han brød sig ikke om, at man drak for meget. Jeg var kommet til B&W Refshaleøen i 1938, og naar man kom hjem Lørdag-Søndag med Penge paa Lommen, kunde man finde paa at sige til sine gamle Kammerater: »Kom jeg giver!« Man var jo en Krøsus. Jeg tjente 80 kr. om Ugen, da en

Tisvilde Kro som jeg husker den

Vejby-Tibirke årbog 1983

Arbejdsmand paa Landet tjente 54 kr., og man troede jo aldrig de Tider skulde høre op. Men ak og ve!

Saa kom Krigen, og jeg maatte hjem til Tørvemosen, men det gav ogsaa meget godt i Løn. Saa en Aften var jeg som sædvanlig paa Kroen for at danse. Jeg var kommet i Selskab med fire Damer, og vi havde det morsomt sammen. Chr. Asmussen sagde, at han ikke kunde forstaa, at jeg vilde give ud paa fire Damer. »Jo!« sagde jeg, »for den mindste af dem skal blive min Kone.« - Og det blev hun, og en af de andre blev min Svigerinde. Det skete i 1943, og i 1944 blev vi gift, fordi vi kunde faa en Lejlighed i min Svigermors Ejendom. Ja, saadan kan det gaa, naar fire Damer tager paa Cykeltur fra København til Tisvilde, og Amor er ude med Pilen.

Da jeg var blevet gift og flyttede til København, kom jeg ikke meget paa Kroen mere. Musikken var blevet en Anden. Nej, det var ikke mig! Efter min Hustrus Død er der nogle af mine Venner, der har spurgt mig, om jeg kunne tænke mig at flytte tilbage til Tisvilde. Jeg siger: Nej Tak! Naar jeg tænker tilbage paa Tisvilde som en livlig By med Kro, Bager og Købmandsforretninger og saa, som den er i Dag, saa vil jeg hellere beholde Minderne om, hvordan Byen var i min Ungdom. Gode Minder er ikke det værste, man har.

*Hans Nielsen, Hallandsgade 7 III
København*

Tegning af Hans Peter Nielsen - »Fogedhans«

Tisvilde Kro som jeg husker den

Et kunstens tempel

Peter og Valborg Hertz's hjem i Tibirke

Af Åse Tving Jensen

I tiden fra 1943 til 1947 var jeg i huset hos Valborg Hertz, som var enke efter museumsinspektør, dr.phil. Peter Hertz.

Det var et meget fint, gammelt hjem, jeg kom til. Der var kunst og atter kunst, fine gamle møbler overalt i stuerne, på alle vægge hang tegninger, akvareller og malerier, og på borde, kister, skabe samt i næsten alle vindueskarme stod der skulpturer, keramiske arbejder samt gammelt fint porcelæn og fajance.

Det var med stor forsigtighed man måtte bruge støvekluden. Valborg Hertz var meget øm over alle sine kunstværker, som hun havde fået i varetægt efter sin mand. Alt skulle stå og hænge, som i hendes mands tid, intet måtte ændres.

Det var i en besværlig tid jeg var der, under krigen og lige efter. Vi kunne ikke varme op overalt i det store hus, så Valborg Hertz var meget bekymret over, hvordan det skulle gå med alle tegningerne, især den store samling af Vilhelm Marstrand. De fine gamle møbler havde jo heller ikke godt af at stå i de uopvarmede stuer. Men årene gik og krigen var forbi. Omhyggeligt fortsatte Valborg Hertz med at passe og bevare det smukke interiør indtil sin død i 1968. Så blev hjemmet opløst og alt solgt på auktion. Det er med vemod jeg tænker tilbage på den tid, som jeg tilbragte i det smukke, gamle hjem, som de to kunstelskende mennesker havde skabt. Nu er alt spredt for alle vinde.

Jeg er meget taknemmelig for alle de dejlige fotografier, som jeg fik. Det var en god ven til Valborg Hertz, kunstoffografen Else Bille, som fotograferede hele hjemmet. Billederne blev sat i et album, som Valborg Hertz så gav mig til minde om de fire år, jeg var der.

Lidt om interiørerne:

I den hvidkalkede gårdstue var der gamle barokmøbler, en meget smuk udskåret, dansk brudekiste og et hjørneskab med jalousidøre fra 1800-tallet. På væggene hang malerier af Scharff, Naur, Haagen-Müller, Walter m.fl.

Vinduet i den grønne stue. I midten »Pigen og Pelsdyret« af Gerhard Henning

I den lille hverdagsstue var der hvidmalede, delvis forgyldte møbler, i Louis XVI stil fra slutningen af 1800-tallet, en meget smuk amerikansk kommode af maghoni og en rokoko armstol, grønmalet og delvis forgyldt. Her var også Vilhelm Marstrands tegninger.

I den lille grønne stue (væggenes farve) var der et lille rundt maghoni bord på søjlefoot, sofa, fem stole med vifteformet ryg, samt et chatol i dansk empire. Her var væggene prydet med tegninger og malerier, mest ældre dansk kunst.

I den blå stue smykkedes rummet af en pejs og en smuk kakkeldovn. Møblerne var en blanding af franske, engelske og danske i empire og chippendale stil. Også en fin skænk fra England og flere små borde og spejle, samt tegninger af P. C. Skovgaard, Joakim Skovgaard, Niels Skovgaard og Vilhelm Marstrand udgjorde et meget smukt interiør.

Peter Hertz arbejdsrum var meget gedigent. Væggene mørkerøde, orientalske tæpper på gulvet, og varmekilden var en rigtig gammel-dags bilæggerovn. Rummet blev domineret af en stor, rigt udskåret, dansk egetræskiste. Den har vist nok stået i en kirke førhen. Arbejdsbordet var fantastisk, det var et kuglebordsbord af egetræ, rigt udskåret med barokornamentet og på en fodliste i midten under bordet var udskåret en liggende hund. Fru Hertz fortalte mig, at hendes mand havde købt bordet for 1.000 kr., penge som han havde læst af sine forældre til at købe udstyr for til sit bryllup; Der var også en fin kommode, et skab, sofa og stole med karrygult betræk, samt et stort ovalt bord. Malerierne og tegningerne var af bl.a. Peter Hansen, Gerhard Henning, Constantin Hansen, Bror Hjorth, Joachim Skovgaard, Fritz Syberg og Jais Nielsen.

I køkkenet stod der seks stole med udskårne rygge, som forestillede dyr. Stolene var oprindelig fra et fransk jagtslot. J a, der var meget, meget mere, men efter snart 40 år, husker jeg ikke alt i detaljer.

Åse Tving Jensen

Dr. Peter Hertz's arbejds- eller skrivestue

Den blå stue

Gårdstuen eller spisestuen

Den lille hverdagsstue

Ove Kunert 1893-1975

Samtale med Anne Kunert

Ove Kunert, selvportræt 1956. 65×55. Foto: H.L.A.

VEJBY-TIBIRKE SELSKABETS ÅRB OG 1983

Et besøg hos Anna Kunert i foråret 1982. Tisvildemaleren Ove Kunerts kone fortæller os om sin mand - en prægtig kunstmaler - hvis billeder var præget så smukt af den dejlige natur omkring Tisvilde.

Vi sidder på »Trongaarden« i Anna Kunerts stue, omgivet af dejlige, gamle møbler og dejlige malerier. Det lys, som kom til at betyde så meget for Ove Kunerts kunstneriske udfoldelse det samme dejlige lys skinner også i dag ind i stuen, hvor vi sidder, og hvor Anna Kunert nu fortæller.

Ove Kunert blev født i København den 11. maj 1893. Faderen var manufakturhandler og bestyrer af Magasin på Nørrebrogade. Familien boede også på Nørrebrogade lige overfor Assistens Kirkegaard. Ove gik i Starckes Private Skole til han var 14 år. Blandt hans skolekammerater var Gustav Starcke, som senere blev læge i Helsingør og Holger Starcke, som blev billedhugger.

Ove havde altid ønsket at blive maler. Ingen i familien, heller ikke hans to søstre, havde kunstneriske anlæg. Derfor mente hans far, at drengen skulle lære et rigtigt håndværk. Teatermaleren Carl Lund blev spurgt til råds. Resultatet blev, at Ove kom i malerlære i fire år. Ove gik således også i teknisk skole, hvor han første gang hører om maleren Grønvold, som senere blev hans meget afholdte lærer på Akademiet.

Da Ove var udlært - endog med broncemedalje - søgte han ind på Akademiet, og inden længe begyndte han på de studier, som han havde ønsket sig så brændende. Blandt hans lærere var Wilhelm Hammershøj, Tuxen, Viggo Johansen og Julius Poulsen. Efter afgang i 1917 holdt Ove Kunert mange udstillinger. I midten af 30'erne udstillede han bl.a. 60 billeder i Kunstforeningen i Århus. Kritikken af hans kunst var på det tidspunkt ikke særlig bevendt, men bedre og bedre blev den med årene.

Anna og Ove Kunert mødte hinanden på et bal i København.

»Heather Hill«. Sign. Ove Kunert 1965. (1,10×1,35). Tilhører F. Winberg. Foto: H.L.A.

Anna læste til preliminæreksamen på det tidspunkt. Allerede efter den første dans med Ove, skulle der skillinges sammen til en ekstra times musik - men desværre - Ove havde glemt sine penge. De forlod ballet sammen og tog hjem til Annas forældre. Siden den dag holdt de to sammen.

De blev gift og flyttede til Tisvilde i 1918. Her erhvervede de et gammelt bondehus, som var en del af »Borshøjgaard«. Ejeren solgte huset, for 4.700 kr. Heldigvis kunne der gå en del billeder med i handelen. For øvrigt blevet nabohus, som også hørte til »Borshøjgaard« købt af Dr. Jarland.

Kunerts dejlige hus, som nu er overtaget af yngre i familien, står stadig og vidner om et stærkt kunstnerisk og varmt ægtepar.

Ove Kunert udstillede første gang på De Unge Kunstneres

Sammenslutning i 1912 med tegninger fra Zoologisk Have.

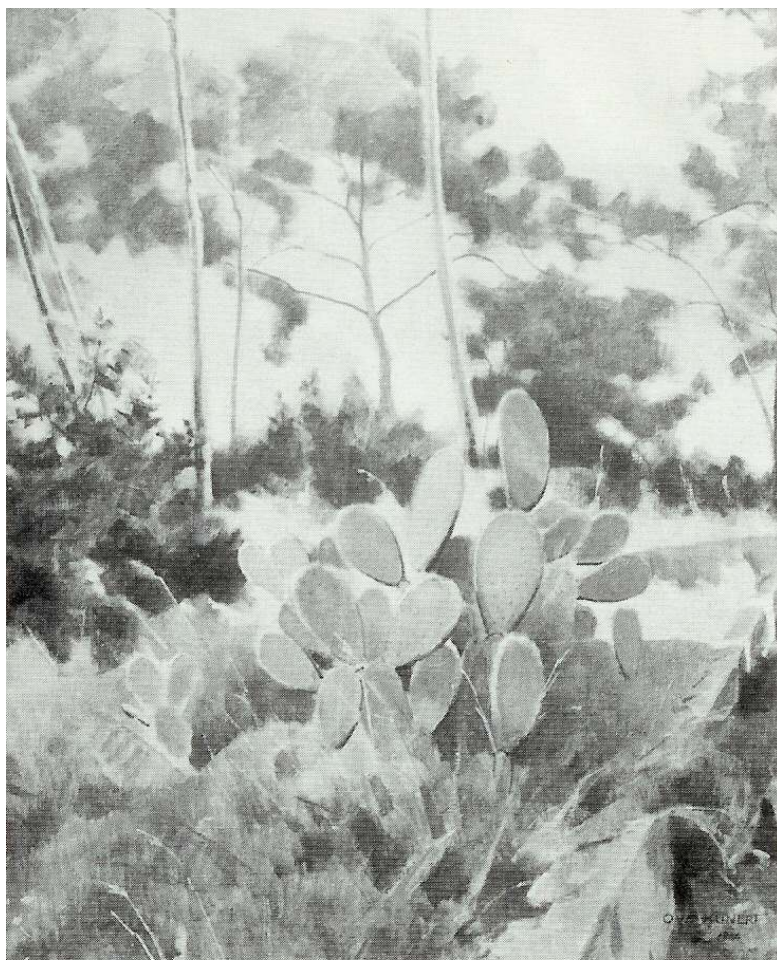

*»Tisvilde Hegn«. Vej til Skovfoged Hansen. Sign. Ove Kunert 1964. (0,90x1,15)
Tilhører F. Winberg. Foto: H.L.A.*

Han udstillede på Charlottenborg i 50 år, første gang i 1914, med to ophængninger hvert år - dels i marts og dels i maj måned. De mange børneportrætter, som Kunert malede, var for det meste bestillingsbilleder fra Charlottenborg udstillingerne.

I de første år var det svært for Ove Kunert at sælge sine malerier. Men han ville aldrig reklamere for sin kunst. »Så vi lærte sandelig at være sparsommelige«, fortæller Anna Kunert. »Når vi havde solgt et billede, gjaldt det om at købe et forråd af mad og konserver, for vi vidste jo ikke, hvornår det næste billede kunne sælges.«

Ove Kunert malede altid på stedet. Lyset i Tisvilde spillede en uendelig stor rolle for ham. Tidligt om morgenen kunne man møde ham i skoven eller på stranden, ivrigt optaget af at male den vidunderlige natur. Inden han flyttede til Tisvilde

Mallorca, 1966. (80×65). Foto: H.L.A.

havde han malet meget i grå farver - men i Tisvilde blev farverne stadig lysere og lysere. Han var også en meget, meget flittig maler.

Den smukke frise »Sagnet om Tisvilde« blev malet i 1919. Den findes stadig i nabohuset, som dr. Jarland overtog. De mange paneler var resultatet af mange, mange dages arbejde.

VEJBY-TIBIRKE SELSKABETS ÅRB OG 1983

Betaling fik han aldrig for disse billeder, som var inspireret af sagnet om Set. Helene.

Ove Kunert malede naturalistisk. Han malede kun, hvad han så - og der skulle være lys og luft i billederne. Eksperimenter havde han aldrig lyst til. Efter Århus udstillingen i 30'erne havde han sagt, at de moderne malerier var som »kejserens nye klæder«. Han var altid ærlig og kunne ikke forstille sig. Men Kunstforeningen, som ville have købt et af hans malerier, trak tilbudet tilbage, fordi han havde udtalt sig så kritisk. Men han var naturalist og det holdt han fast ved. Han kom også i mange hjem for at male børneportrætter. Anna Kunert kom med for at læse højt for børnene, så de ikke skulle blive utålmodige, mens de stod model. Det var hyggelige stunder, bare forældrene ikke blandede sig i børnenes opførsel.

Der blev også tid til mange rejser, selvom Ove Kunert var usikker overfor alt nyt. Han malede meget på disse rejser. Gennem 15 år boede familien på en bondegård i Valdres i Norge. I 1921 fik Kunert glas handler Runges Legat, som blev brugt til en rejse til Rom og Tyrol og senere gik rejsen til Wien, Dresden og Rom. Han malede også meget på Mallorca, hvortil han kom første gang i 1957.

Anna Kunert fortæller videre. Kunstnerfamilierne holdt sammen i Tisvilde. Familierne William Scharff, Haagen-Müller, Liisberg og Julius Poulsen var ofte sammen. Venskabet med Julius Poulsen stammede fra Akademiet. Scharff og Kunert var soldaterkammerater i tre lange år under den første verdenskrig. Kunert malede ofte billeder af kaptajnerne og løjtnanterne for på den måde at skaffe sig lidt ekstra frihed. Ofte gik Kunert på jagt, som havde hans store interesse. Sammen med naboen Lauritz Olsen og ti-tolv jægere, tog de ofte om efteråret bl.a. til Lolland for at gå på jagt. Det var altid Kunert, som lavede maden til hele selskabet. Han var en fortræffelig kok, og på den måde kunne han betale for turen.

VEJBY-TIBIRKE SELSKABETS ÅRBOG 1983

At spille mandolin og at synge - det kunne Kunert også.

»Det sidste skov billede, som Ove Kunert malede inden sin død, den 29. juli 1975, havde vi længe hængende i vore stuer,« fortæller Anna Kunert. »Det skulle ikke sælges. Men en dag kom et ægtepar, som var så tiltalende, søde og rare - ja så fik de det alligevel med hjem.«

På »Trongården« hænger et dejligt billede fra stranden i Tisvilde og et fra Heather Hill i Rågeleje. I Helsinge Brugsforening hænger et billede fra Norge.

L. TIM. TJ..

Arken

Xylografensvej 6

Af Eva Krener

Når man kommer kørende mod Tisvilde fra Vejby har man både fra toget og fra landevejen på flere steder et vidt udsyn op mod Tisvilde Hegn, hvis skovbræmme ubrudt breder sig fra Tibirke bakker over mod nordvest. Men et sted brydes skovhorisonten, og det er hvor Frøbakkens træløse top laver et hak i skovprofilen. Lige siden jeg for 30 år siden som 10-årig begyndte at tilbringe ferier og weekender i Tisvilde, har det været en vane på turen derop altid at spejde efter »hakket i skoven«, for lige nedenfor hakket vidste vi, at man kunne se de to hvide skorstene på »Arken«, det hus min oldefar Xylograf F. Hendriksen i 1913 byggede til sig og sin familie. Det ligger som den rigtige Ark, strandet lige under toppen af bjerget og kan ses langt borte fra, men det blev ikke lagt der for at blive set, men fordi man derfra selv kunne se langt ud over landskabet og helt ud til havet. Det kan man idag kun tildels og da kun fra stuerne på 1. etagen. Markerne, som dengang bredte sig lige fra lågen og ned til Sandflugtsmonumentet, er nu helt bebygget og tilplantet, og havet som man kunne se som en smal bræmme i horisonten, er forlængst skjult bag bevoksning.

Det første sommerhus i området var »Stubbjerghus«, som overformynder Ingerslev lagde helt inde i den vinkel, Kirkestien slår nedenfor Frøbakke. Arken blev det andet hus på stedet, og det kan da vel være, at overformynder Ingerslev har ærgret sig over at blive lukket inde af en ny tilkommen nabo, lige så meget som Arkens beboere ærgrede sig, da det blev deres tur til at blive lukket inde af ny-anlagte sommerhusgrunde. Men ærgelsen fortog sig vel, det måtte jo gå sådan, og de mere selskabeligt anlagte af familien påskønnede også at få naboskab, for det var dengang langt ude på landet at residere for en så udpræget københavnerfamilie som den Hendriksenske. Det var vel også meget forud for tidens skik og ikke helt almindeligt at ligge på landet så langt fra København, men Xylograf F. Hendriksen var heller ikke hverken almindelig eller en, der først fulgte efter, når andre havde trådt stien. Inspirationen til at slå sig ned i Tisvilde fik

Xylograf F. Hendriksen

han fra de svampeture han med sin familie foretog i det nordsjællandske og da især Tisvilde Hegn, og da han i sept. 1912 fik en aftale i stand med ejeren af Stubbebjergård, Poul B. Pedersen, om at afkøbe ham en parcel af hans marker, var han allerede en ældre mand på 66 år.

Xylograf Hendriksen havde da en lang, flittig og betydningsfuld livsgerning bag sig; hans reproduktionsanstalt i Stormgade 12 var den førende indenfor billedfremstilling i Danmark. Han havde været stifter og leder af Fagskolen for Boghåndværk og af Forening for Boghåndværk, og han havde en ubestridelig position som den ledende indenfor boghåndværket. I en lang række publikationer havde han slået sit navn fast som foregangsmand, ikke blot rent fagligt, men også som en personlighed, der med sine utvetydige meninger engagerede sig brændende i kunst og kulturpolitik og i det samfund, han levede i som samfundsborger. I 1910 havde han udgivet sine erindringer »Mennesker og Oplevelser«, og han havde tre sønner, Holger, Knud og Kai, som på det tidspunkt var hh. 35, 34 og 29 år gamle og som alle selv havde stiftet familie. Selv boede Xylografen i Stormgade med sin kone Holga og dennes ugifte søster, malerinden Augusta Paulli. Holga og Augusta var døtre af kapelmester H.S. Paulli, og de blev aldrig kaldt andet en »Tippe« og »Moster Dolle«.

Så det var en ældre og veletableret familie, der besluttede at bygge sig en sommerbolig, og det var også først i sin høje alder at Xylografen havde økonomisk potentiel til at gøre dette, for selvom tallene nu synes så små, så krævede det en stor indtægt at magte det.

Grundprisen var aftalt til 45 øre kvadratalen, og da grunden var udstukket til 4061 m² blev købssummen for grunden på kr. 4638 og 15 øre. Selve huset blev bygget af snedkermester Frederik Poulsen og tømrermester Peder Nielsen på tilbud for 7573 kr. og med det øvrige arbejde kom huset til at koste kr. 9360.

Når man tænker på hvor omfattende et arbejde planlægningen af et sådant hus må have været og med hvilken omhyggelighed alle detaljer og ideer blev udtænkt af Xylografen selv, så kan det undre at der kun findes ret lidt skriftligt materiale om det, og at Hendriksen kun med en enkelt sætning omtaler det i sin reviderede udgave af »Mennesker og Oplevelser« fra 1932. I Det Kongelige Biblioteks håndskriftsamling, hvor Hendriksens omfattende korrespondance og efterladte papirer befinder sig, finder man kun en reference til Arken. Det er i et brev fra arkitekt M. Nyrup, hvori han kort skitserer hvorledes han mener, at huset skal se ud.

»Gennemtræk«

Det var Martin Nyrup, der som arkitekt kom til at stå for huset, som blev opført under ledelse af hans konduktør Knud Henningsen. Der findes en længere »Beskrivelse af arbejderne ved opførelsen af et Sommerhus i Tisvilde for hr. Xylograf Hendriksen«, hvori detalileret gøres rede for, hvorledes huset ønskes udført. Denne beskrivelse er dateret 17. okt. 1912 og allerede den 6. nov. underskrives der kontrakt med Poulsen og Nielsen om opførelsen af huset, som de forpligter sig til at have fuldt færdigt til aflevering og indflytning senest den 1. april 1913. Det nåede man også; huset var under tag 12. feb. 1913 og gulvene lagt 31.3. Selve indvielsen foregik 10. maj 1913, den ældste søn Holgers fødselsdag, men man har måske også valgt denne dag, fordi huset med sin rød/brune bejdsede træbeklædning så ville tage sig særlig dejligt ud på baggrund af den nyudsprungne bøgeskov.

»Arken«, Xylografensvej nr. 6. Matr.: nr. 6 v. Tisvildeleje. April 1983. Foto: H.L.A.

Arken er et stort hus og det ser stort ud; men det virker alligevel ikke så voldsomt udefra, som det faktisk er. Første gang folk kommer indendøre i Arken, forundres de altid over, at det er så stort indvendigt. Det skyldes vel både, at det ligger i skovkanten med de høje gamle ege- og bøge-træer som nærmeste naboer, og de kan jo få enhver til at syne små, men også at huset fremstår som et træhus, og træhuse forestiller man sig almindeligvis som relativt små huse. Men det er et murstenshus, eller rettere et bindingsværkshus, som er muret op af ubrændte lersten og dernæst beklædt med brædder. Det er vel omvendt af, hvorledes man ville bygge idag, hvor man ville lægge det lunende træ indvendigt, og det er da også et køligt hus. Det er altid svalt indendøre, selv i de varmeste somre, og det er da også tænkt kun som en sommerbolig.

»Den store stue« fylder hele husets bredde, med vinduer både mod nord, øst og syd og med havedør ud til den østvendte forplads. Den har 3,45 m til loftet, og da huset er bygget i forskudt plan, så fører 4 trin op til det øvrige stueplan med en mindre stue mod syd, køkken mod nord og pigeværelse, bryggers, toilet og bad. 1. etagen er indrettet med oprindeligt 4 dobbelte og 1 enkelt værelse, så var der til Hendriksen selv og kone og et værelse til hver af sønnerne og svigerdøtrene og et værelse til Moster Dolle. Værelserne ovenpå havde

Dolle og Søs

indbyggede senge, skabe og vaskeservante med indfældet porcelænskumme og opsamlingspand nedenunder. Især dette sidste blev beundret som meget avanceret dengang.

Alt var praktisk gennemtænkt og meget omhyggeligt udført. Xylografen havde lagt vægt på, at alle materialer skulle være første classes, beslag og dørgreb skulle »være solidt og godt efter antagne prøver, ikke tarvelige butiksvare«, og overalt blev der langs væggenes overkant opsat skillerilister af træ, så de pudsede vægge ikke skulle spoleres af tilfældige sømhuller.

Trapperummet med Xylografins arbejder

Stuerne blev møbleret med gode mahognimøbler, men der er ikke mange af, hvad vi forstår ved magelige hjørner og sofaer. Man sad bekvemt på stive stole fortrinsvis om det runde bord foran den store åbne kamin i den store stue. Xylografen selv havde sin arbejdsplads ved et solidt chatol, som altid bugnede af arbejdspapirer og bøger, og

ved sin side havde han nogle almindelige spånkurve, hvori han opbevarede de ting han arbejdede med, fotografier, klicheer og prøve-tryk til billeder og manuskripter.

Vinduerne i den store stue, som falder så harmonisk smukt ind i husets arkitektoniske ydre, sidder indvendigt så højt, at det ikke er muligt at se ud af dem, når man sidder ned. Der blev derfor bygget en forhøjning ved nordvinduet med plads til et lille bord og to stole, og der sad Tippe og Dolle som tante et og tante to med deres håndarbejder og kunne overskue hvad der skete i haven. Både fra forhøjningen og fra køkkenvinduet kunne man de første år se helt ud til havet og høre fiskerbådernes tøffen, og mod nordøst kunne man fra forpladsen i godt vejr se Kullen i det fjerne.

Den kunstneriske udsmykning i stuerne bærer som naturligt ventet stærkt præg af Hendriksens liv som billedmager. Som sådan var han i tæt kontakt med tidens førende kunstnere, både som håndværksmæssig udfører af deres arbejder, men også som redaktionel formidler af deres kunst igennem ugebladet »U de og Hjemme«, som han udgav i årene 1877-84. »Ude og Hjemme« var anlagt på et højt kunstnerisk niveau og gengav tegninger af kunstnere som Otto Backe, August J erndorff, Otto Haslund, Vilh. Kyhn, P.S. Krøyer, Lorenz Frølich, J.T. Lundbye, Skovgård, Marstrand, Th. Niss, Hans Smidth og mange andre. Xylografen skar selv blokkene til mange af tegningerne, og aftryk af disse hænger nu i trapperummet, i rammer der er individuelt tilpassede til de vinkler, nicher og små og store flader der skabes af trappens drejning. Besøgene i Arken fortaber sig ofte netop på vej op af trappen, hvor hver kunstner har sin egen ramme, som reglen med kunstnerens kontrafej sat ind midt mellem tegningerne.

Også selve væggene er udsmykkede, idet der over dørene ind til den store stue er malet sentenser til eftertanke:

Gak ind og ud med fred
Gud signe dig og dine og
søg her hus og hjem og brød hos mig og mine.
Gud trøste den der er forladt og lider nød
Som lever husevild og leder efter brød

Gjør som du ønsker dig!
Vær selv din egen dommer.
Brug tiden vel, du har,
og tænk på den som kommer.
Lev så i sundheds år og dine glade dage
at du ej på dig selv i sygeseng skal klage.

Det er Helsingepresten J. Friis (1718-1740) der er mester for dem, og det Hendriksen gjorde til sit valgsprog, er malet direkte på kalken i brændeovnnichen, omrammet af en nydelig udsmykning af fugle og blomsterranker og lyder således: »Tag dig og noget for til eftermandens nytte, dog lev som den der skal herfra imorgen flytte«.

Udvendigt gjorde Th. Bindsbøll og Hans Tegner deres til at Arken blev noget egent og smukt. Således er rammen om den blåmalede hoveddør tegnet af Bindsbøll, og i rammen indgår Xylografens monogram, som Bindsbøll tidligere havde udformet, ligesom en bindesbølsk stedmoderblomst, Hendriksens yndlingsblomst, pynter det nederste stykke af tagets brede vindsheder.

Grunden blev anlagt som en kultiveret have og Hans Tegnens udkast til en plan over den haves endnu i familien. Det var også Tegner, der udformede de hvide havemøbler, som endnu idag står på forpladsen, omend de er noget mørmede. Der blev anlagt rigeligt med bugtede havegange, som appellerede til spadsereture og hjalp en til at komme tørskoet over til den store køkkenhave, hvor der udover bærbuske både var kartofler, asparges, jordskokker og andre nyttige planter. Man brugte flittigt afgrøderne, lavede egen vin af hvide ribs, og i sensommeren indgik høsten fra de mange frugttræer i den daglige madlavning. Overalt blev plænerne indrammet af lavendeller mahogniabuske, og fra den runde plæne foran huset førte to bøgehække op til »lindelysthuset« lige under skoven. Det er karakteristisk for haven, at den er veludnyttet helt ud til skellene, der er ingen glemte og »sure« hjørner. Mod sydøst blev der bygget en »grotte« af store til formålet indkøbte kampesten, og der sad Tippe, skyggefuldt som det ofte blev foretrukket. Mod nordøst var der bistader og legepladsen, og i det nordvestlige hjørne blev der helt op til skoven bygget et 6-kantet lysthus af rafter, stråtækket og med bænke rundt langs

Som det nye hus tog sig ud i landskabet

væggene og et meget stort 6-kantet bord. Der spiste man, når vejret tillod det, men ikke så meget som man kunne tænke sig, for selvom man havde pighjælp, var det en lang vej fra køkkenet med maden og servicet.

Der var som regel mange mennesker på Arken. Xylografen, Tippe og Dolle flyttede på landet fra maj og blev der til langt ind i september, og så kom sønnerne med koner og børn; ofte fik man besøg af slægtninge fra svigerfamilien Paulli og af husets mange venner, så det var en stor husholdning. Tippe citeres for at have sagt om gæster at »de koster og de fylder, og når man kommer ned om morgenen, så sidder de der«. Hendriksen og hans kone var jo allerede ældre mennesker, og i 1917 da xylografen var 70 år, besluttede han at forære Arken til sin svigerdatter Valborg, født Lindhardt. Valborg, kaldet Vava, var gift med den mellemste søn Knud, kaldet Tuder, der arbejdede som heliografør på værkstedet i Stormgade. Vava og Tuder var barnløse, og således ikke bundet til kun at kunne opholde sig på landet i skoleferierne, og da Vava var sin svigerfar meget hengiven og holdt meget af at være på Arken, så anså han det for en praktisk disposition, at lade Vava føre huset videre som værtinde, hvilket hun gjorde fra 1917 til 1960.

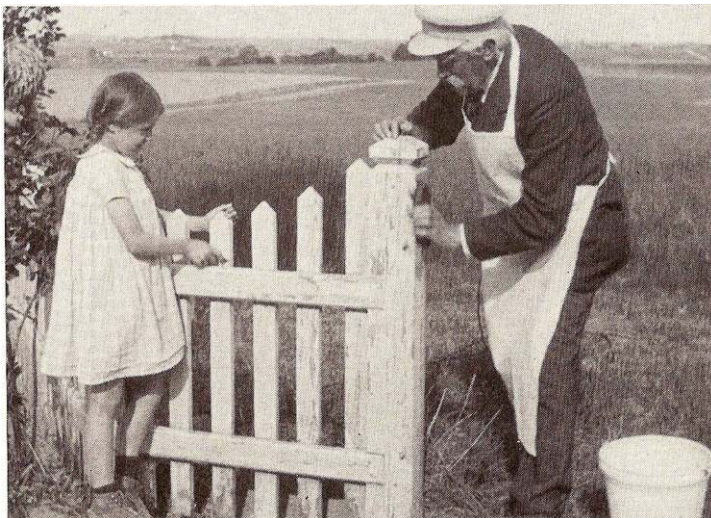

Dørparti med »bomærker«. Foto: H.L.A.

Vava, Tippe og Dolle på trappen

Det var en drastisk handling, sådan at skænke Arken til sin svigerdatter, og uden at det ligefrem førte til dramaer, så valgte de to andre brødre, Holger og Kai, at slå sig ned andre steder om somrene. Kai og hans kone Gerda byggede hus ved Vejby strand, det var ikke længere væk end at man til fods kunne besøge hinanden, og man signalerede med flaget fra hus til hus, når det var tid til at begive sig afsted

F.H. og Søs

for at komme i rette tid til søndagsmiddagen. Den ældste søn, Holger, min morfar, lejede sig ind i sommerhus i mange år på Kullen, og Tuder som var et bymenneske, udholdt sjældent ret lange ophold på Arken, og desuden skulle han jo passe den daglige drift på værkstedet, mens Xylografen havde forlagt sin arbejdsplads til Tisvilde. Så i en årrække kom det til i overvejende grad at være Vavas slægtninge, der sad rundt om det runde bord om sommeren, senere sammen med Xylografens børnebørn, da de blev så store, at de kunne komme på besøg hos Vava, når de havde lyst og det passede. Da Xylografen blev rigtig gammel og havde brug for pleje og pasning, var det Vava der tog sig af det i de sidste år; han overlevede sin kone med 11 år.

»Den gamle herre«, som han blev kaldt, eller lidt mere formelt bare »gamle Hendriksen«, var den suveræne patriark, beundret og respekteret for sin gennemtrængende personlighed, inspirationsevne og autoritet. Han var den, der førte an på spadsereturene i Hegnet, og når hele familien »tågede« op på Frøbakke for at lægge solen i seng. Der var visse faste ritualer han holdt strengt på at man fulgte, en spadseretur der startede ind gennem skovlågen, skulle ende over

markerne hjem og vice versa, og til det sidste insisterede han på at »dunde«, hver aften at udføre sin dont med at sætte stråmåtter foran vinduerne mod kulden. Han arbejdede flittigt højt op i alderen på sine bøger og sad så sent som i 1932 og reviderede sine erindringer i Arken.

På 90-års dagen var Xylografen en gammel træt mand, syn og hørelse var dårligt, og han sad og faldt hen i sig selv, men pludselig løftede han på en gang sit glas og sagde: »og skal vi hilse på den gamle

Vejby-Tibirke årbog 1983

herre, og lad det da så for fanden være sidste gang!« Det blev det også; den 13. maj 1937 døde han, og i sin tale ved bisættelsen fra Vartov Kirke brugte pastor Balslev et citat fra Saxo »Danmarks Krønike«, som om andre kunne have været anset for lidet højtravende, men som om Xylografen kom til at stå som en passende karakteristik: »Helten ej med strømmen følger, på ham brydes tidens bølger, over ham vel skummet går, men forsølver kun hans hår.«

Eva Krener

Vejr og Vind -

De gamle sagde:

Mange Rønnebær, streng Vinter.
Naar Døren knirker, faar vi Frost.
Naar det rimer tre Nætter i Træk, faar vi Tø.
Naar Kedelen synger, faar vi Blæst.
Naar Katten river i Barken, faar vi Storm.
Naar Hunden æder Græs, faar man Regn.
Naar Uglen tuder, faar vi andet Vejr.
Naar det regner Palmesøndag, bliver det ustadig Høst.
Slaar Regnen Bobler paa Vandet, bliver det Regn næste dag. Løber
Hønsene i Skjul i Regnvejr er det kun en Byge,
bliver de ude, vil det regne hele Dagen.
Som Vinden er Tamperdag, vil det blive 1/4- Aar. (IS. feb.).
Lige saalænge Lærken synger før Kyndelmisse,
lige saa længe skal den tie.
Kyndelmisse Knude holder derude, med de hvide Stude.
(2. feb.).
Peder Staal (Peder Stol) 22-2
lægger han den varme sten i Vandet.
Som Vejret er de 40 Riddere (9. Marts) vil det være i 40 Dage.
Gregorius Tø (17. Marts) er bedre end 100 Læs Hø.
Tredie Torsdag i Thor (Marts) sætter Tranen Fod paa Jord, Tredie
Torsdag efter den gaar man uden Lys i Seng.
Tredie Torsdag i Thor, bær Tranen Lys i Seng. Torsmaaneds grøde,
kan April øde.
Aprils Væde er Bondens Glæde.
En kold Maj giver et varmt Logulv.
Lige så længe Frøerne kvækker før St. Markus (25. April), skal de
komme til at tie efter.
Er Storken snavset naar den kommer, fi'lar vi en vaad Sommer.
Blomstre Kirsebærtræerne godt, bliver Rugen god.
Regner det Weits Dag (IS. Juni), bliver der kun smaa Neg.
Faar man ikke Bodilmesse Væde (17. Juni), regner det i 30 Dage.
Regner det Set. Hans, bliver der ingen Hasselnødder.

Vejby-Tibirke årbog 1983

Regn på Margrethe Dag (13. Juli), sætter Orm i Nødderne.

S. Ibsdag (25. Juli) skal Humlen være i Blomst.

Er det Fuldmaane St. Olsdag (29. Juli), bliver det streng Vinter.

Er St. Laurentie Dag (10. Aug.) klar, bliver det ogsaa streng Vinter.

Er det koldt Vejr Ægide Dag (1. Sep.), bliver det klart hele Maaneden.

Mikkelsnat flyver Vildgæssene med Middagssøvnen.

Paa Søren's Dag (23. Okt). maatte man ikke saa rug, Sørensgold. Fryser det St. Karensdag (25. Nov.), kan man vente Frost i 18 Uger.

En hvid Jul giver en grøn Paaske.

En grøn Jul giver hvid Paaske.

Hvis det rimer i Julen bliver der god Kornhøst.

Blæser det ikke Juleaften skal Havens Frugttræer rystes, saa bliver Frugthøsten god næste Aar.

Er 1. Juledag skøn og klar vil Januar blive ligesaa.

Samlet af N. Nielsen, Tisvilde